

Joulukuu
19. päiv
2019

Nummör
25 (453)

Leht mass 0,50 €

UMÄ LEHT

V A N A - V Ö R O M A A R A H V A U M A N K E E L E N L E H T

Kokkoviõto timahavatsõst Uma Lehe jutuvõistlusõst

Kae lk 2

Loosi rahvas kuts jõulumaalõ

Kae lk 3

Jutuvõistlusõ võidujutt «Kirvõkuninga aasta»

Kae lk 4



Hää lehelugõja!
Järgmäne Uma Leht tulõ
2020. aastaga 16. vahtsõaastakuu pääväl.
Illosat jõuluaigu ja hüvvä vahtsõt aastakka!
UMA LEHE TOIMÕNDUS



MARGI MARTINI DROONIPILT

PILDIPOSTKAART RÕUGÕST. Seo pildi tekk Rõugõ pildimäsi Margi Martin. «11. jõulukuul oll' üle hulga ao selge taivas ja värviline pääväminek, miä peris kutsõ lindak ja jõulõ uutvat Rõugõ korgõmbalt kaema,» ütles Martin pildi saamisõ kotsilõ.

«Vunki mano!» sai presidendi käest aasta härgütäjä tunnustusõ

7. jõulukuul saiva president Kaljulaidi Kersti käest kättä aasta priitahtligu ja tegüsämbä kodanigu. Preemiäsaaja valisi vällä Eesti küläliikmine Kodukant ja vabaütisüisi liit. Aastaga härgütäjä valiti Võromaa «Vunki mano!» luumistalos.

«Mi jaos tulf tuu üllätüsena,» kõnõlõs luumistalgidõ üts vidäjä Margi Martin. «A jo mi sis iks silmä olõmi jäänu. Olõmi mitu aastat toimõndanu, meid om kutsutu ka muialõ kõnõlõma, kuis mi taad tennü olõmi.»



«Vunki mano!» om Võromaal vällä märgitü häkatoni muudu luumistalos, kon proovitas lühkü aoga ütenukuun hüvvile mõtilõ vunki mano anda. Siiämaalõ om «Vunki mano!» luumistalossit peetü Võromaal kolm kõrda, järgmäne luumistalos tulõ 12.–14. urbõkuul 2020 Kuldrin. Ligembät teedüst «Vunki mano!» kotsilõ saa kaia internetist kodolehe vunkimano.vorumaa.ee päält.

UL

Põlvan tulõ jõulumatk

Põlva matkaklubi kuts 26. jõulukuul, tõdõsõl jõulupühäl huviliidsi matkama. Ligü 12 kilomeetrit pikk matk nakkas pääl kell 11 Põlva keskplatsi päält. Matkalõ minejä piäs hinnäst kirja pandma ildampa 25. jõulukuul meiliaadrõssi polva. matkaklubi@gmail.com pääl.

Ligembät teedüst saa kaia internetist aadrõssi matkaja.ee päält.

Nursi kandin mälestädäs vabahusõ iist võidõlnuid

Joulukuu lõpun saa 74 aastakka Lükä punkri lahingust. Nigu aastit kombõs om olnu, tetäs lahingu aastapäävä aigu säälkandin matk Lükä mõtsavelli punkri mano ja peetäs loengut.

UL

Võrokeeline muusikal kõnõlõs koolilatsi elost

RAHMANI JAN

Koolin om umbõlõ mõna – säänest päälkirja kand seo sügüse valmis saanu võrokeeline koolimuusikal, miä tulõ püüne pääl vahtsõ aasta urbõkuu lõpun. Muusikali teksti kirot Contra ja muusiga viiemeistre Ripsi-Laulu Piret.

«Lugu sünnis ütten Võromaa koolin ja om iks tuust, kuimuudu inemise ei saa ütstõsest arvu, a määndsegi hää juhtumise läbi nakkase parembide arvu saama. Ja tuustki, kuimuudu egäst sõnast või kulleja hoobis tõistmuudu arvu saia, ku üttelejä tuud mõtelnu om. Ja kuimuudu suure liina ja vähembä liina inemise võiva esi muudu mõtelda, a ummette omma inemise nii siin ku säääl küländ üttemuudu.» kõnõlõs muusikali teksti vällämärgjä Contra.

Et parõmbalõ arvo saia tuust, midä täambädse ao koolilatsõ mõtlõsõ ja kõnõlõsõ, tekk Contra teksti kirotamisõ aigu ka «välätüüd»: käve Võro Keskliina kooli üte klassi latsiga kõnõlõman, et uuri, midä nä mõtlõsõ. «Esihindäst ma arva, et noorõ kõik üttemuudu ei mõtlõ, nii et ku üte noorõ muudu nuu näütemängu tegeläse ommava, tõse muudu nä jälleki ei ole,» lõüd kiränik.



RAHMANI JANI PILT

Edimädsele võrokeelitsele muusikalilõ muusiga tennü Ripsi Piret klavõri takan.

Muusikal om pikemb lava-teos, kon om juttu, laulõ ja tandsõ. Taa žanr olõ-i Contra jaos võõras, tä om esi kah näütlejänä ütten muusikalin ütten lõõnu.

Võõras ei olõ muusikali kirotaminõ ka viiemeistrelle Ripsi Piretile. Tä om kirotanu muusiga vähembält viiele muusikalilõ. A Contra teksti pääl muusikat kirotati olõ tsipa esimuudu külh. «Väega nallakas, tõstõstõ, süämest sai naarda,» seletäs Ripsi Piret.

Taa muusikali kirotamisõ man tulf Võro muusigakooli direktorina tüütäväl viiemeistrel hinnäst süvembäle kurssi viiä täambädse ao nuurimuusikaga.

Näütüses kullõlõ tä inne räpiluu kirotamist är hulga parhilladõsõ ao Eesti räpilaulõ. «Ma pidi väega pallo seod stiili kullõma, et arvu saia, kuis räppi tetä. Seo ei olõ mu egäpääväne kullõmislektiür,» seletäs Ripsi Piret. Vahtsõn koolimuusikalin om katõssa esi stiilin laulu.

Vahtsõ koolimuusikali toova edimält lava pääl Võro Keskliina kooli latsõ. Säääl koolin om varrampa kah muusikalõ tetti, a võro keelen tetäs edimäst kõrda. Kooli huvijuht ja muusikalin näütlejänä ütten lüüjä Koobi Anu seletäs, et näide kooli latsil om väega hää miil, et saava säänest

asja tetä. Contra kirotõst tekst näile väega rassõ ei olõ, õnnõ laulja piät veidükese rohkõmb pingutama ku hariligult. A tä om kimmäs, et muusikali tegemisega saias häste toimõ ja 26. urbõkuul 2020 saa tuud Võrol Kandlõ kultuurimaja tiatrilava pääl nätä.

Mõttõ luvva vahtsõnõ võrokeeline muusikal käve vällä Uma Pido projektijuht Tigasõ Merike päält tuud, ku olõ käünü minevä aasta Võro Keskliina kooli muusikali kaeman. Ku esietendüs är om olnu, pakutas vahtsõt muusikali mängmises ka tõisilõ koolilõ.

Kreutzwaldi mälestuspääväl anti preemjit

RAHMANI JAN

Minevä puulpäävä, 14. jõulukuul peeti Võrol Kreutzwaldi muusõumin Laulesä mälestuspäävä, kon anti kätte timahavanõ Kreutzwaldi mälestusmetäl ja stipendium.

Timahavanõ mälestusmetäl anti kirändüstiidläsele Veidemanni Reinulõ. «Veidemanniõ anti Kreutzwaldi mälestusmetäl rahvuseposõst «Kalõvipoig» kirotavidõ kirändüsurmiisi iist. Pikäaolidsõ ja missiooniga tetti tüü iist eesti kirändüse ja kultuuriluu mõtõstamisõ ja tutvustegemise man,» kõnõlõ Kreutzwaldi memoriaalmuusõumi juhataja Hollo Aimi.

Muusõum and vällä ka Kreutzwaldi stipendiumi ütele noorõlõ inemisele, kiä om viil uma tii algusõn. Nii om Laulesä avaldanu suuvi uman testamendin. Stipendiumi saaja esitäs muusõumilõ egä aasta ütten Vana-Võromaa gümnaasium. Timahava valisi Kreutzwaldi stipendiumi saaja ummi parõmbidõ siäst vällä Rāpinä ütistgümnaasium. Stipendiumi sai Naruski Ragnar, kiä opp 12. klassin. Klassijuhataja om timäst kirotanu nii: «Ragnar om tüükäs ja andõkas, täl om uma kimmäs ilmakaeminõ ja elofilosoofia, kon omma väega tähtsä tervüsliku eloviisi. Timä huvialas omma kirändüs ja aolugu ja om luuta, et tä tegemiisist kuulõmi viil edespite.»



RAHMANI JANI PILT

Mälestusmedali saanu Veidemanni Rein ja stipendiumi saanu Naruski Ragnar 14.12.2019 Võrol Kreutzwaldi tarõn.

Jutuvõistlusõ võitja Leinusõ Arvo om olnu nopõ kiräsulõga joba kooliaost

Timahavadsõ Uma Lehe jutuvõistlusõ võitsõ Leinusõ Arvo jutt «Kirvõkuninga aasta». Võidujuttu saa lukõ seo lehe perämädse küle päält. Jutu kirotaja Leinusõ Arvo om sündünü Taheval, a olnu pikält Võro kandin tiimeistri.

Kuis timahavanõ Uma Lehe jutuvõistlusõ lugu sündü?

Seo luuga olf sääne asi, et lahksõ puukuurin puid ja ku tüü sai tettüs, jäi viil rahulikult paku pääle istma. Üte-kõrraga kae, et puuriida alt tulõ uudistama hiir ja kaes ümbretsõõri.

Sis tuu jäi sinnäpaika, aga lätsi tarrõ ja lavva pääl olf Uma Leht ja säääl kuulutõdi vällä jutuvõistlust. Sis tull' viil miilde vana lugu, mis umal aol joba mitukümmend aastat tagasi olf juhtunu. Nii taa saigi kirja pantus.

Kas Sul om säänsit esimuudu juhtumiisi viil olnu?

No elu joosul iks om juhtunu, a kõik ei tulõ miildegi inämb. Ku vaim pääle tulõ, panõ iks mõnõ jutu kirja. Kiruti joba kooliaol kirjandiid ja käve noid

Jutuvõistlusõ kokkovõtõ

Timahavatsõlõ Uma Lehe jutuvõistlusõlõ saadõti kokko 82 juttu. Jutu kirotajit olf seokõrd 51. Aituma kirotajilõ, hindamiskogolõ ja lugõjilõ Eesti Rahvaluulõ Arhiivist (ERA) ja Võro liinavalitsusõst.

PÄÄPREEMIA

- **Leinusõ Arvo**, jutt «Kirvõkuninga aasta». Jutuvõistlusõ 1. kotus, katõgooria «Periselt sündünü tõsinõ lugu» võidulugu.
- **Prisko Mart**, jutt «Nõiatütte needüs». Jutuvõistlusõ 2. kotus, katõgooria «Periselt sündünü nalalinõ lugu» võidulugu.
- **Reiliku Kalev**, jutt «Kas puu otsast allatulõminõ om selge?». Jutuvõistlusõ 3. kotus, katõgooria «Mu oppaja» võidulugu. Katõgooriavõidu valisi vällä ERA hindamiskogõ.
- **Saarõ Hedy**, jutt «Kuis ma aoluku tei». Katõgooria «Lugu, midä es juhtu» võidulugu.
- **Väljandu Ellen** «Latsõpõlvõ uulitsan». Katõgooria «Võro liin om ilmanaba» võidulugu. ERA oppajajutu 2. kotussõ preemiä.



Leinusõ Arvo.

võistluisil kirutaman.

Om Sul viil juttõ pään, midä kirja panda?

Ku tulõ miilde, sis või-olla juhtus kah, et mõnõ panõ viil kirja.

UL

ERÄPREEMIA

- **Liini Enel** – põlvkundõvaihõidõsõ kõüdüsse luu eräpreemiä.
- **Kiviti Kadri** – hengeldise luu eräpreemiä.
- **Silla Silver** – hiidütämiseluu eräpreemiä.
- **Õispuu Aimi** – elolidsõ nalaluu eräpreemiä.
- **Antoni Annika** – müügiluu eräpreemiä.
- **Pulga Jaan** – pööräde reisiluu eräpreemiä.
- **Raudkatsi Ene** – kavala ravialodsõ eräpreemiä.
- **Urmi Aili** – häädüse jutlustamisõ preemiä, viinamihi hoiatusluu eräpreemiä.
- **Puuri Siiri** (vaaronimi) – hää nalaluu eräpreemiä.
- **Pärnaste Leida** – filmiaoluu eräpreemiä.
- **Orassoni Elmet** – luudusjutu eräpreemiä.
- **Läti Vaike** – tunnõdu inemise avamisõ eräpreemiä.
- **Pleschi Aino** – feminismi eräpreemiä ja ladusa luu preemiä.
- **Koori Helve** – süämehe minevä opusõ eräpreemiä.
- **Sainasti Enno** – eräpreemiä «Egäst olokõrrast om välläpäsamine».
- **Valpri Liina** – vannu pildikeisi elostamisõ eräpreemiä.

- **Orassoni Rael-Adiina** – vana tarkusõ jagamisõ eräpreemiä.
- **Niklusõ Mare** – tarviligu (elo)oppusõ eräpreemiä.
- **Plumanni Kaja-Riina** – ERA oppajajutu 3. kotussõ preemiä.

TENNÄMI KOOLILATSI

- **Jacobsoni Zoe Emilie** – ERA väikuvormi avohind.
- **Jaroslavski Ollimar** – vahtsõ luu preemiä.
- **Ori Lisette** – 21. aastasa luu preemiä.
- **Rämsoni Oliver-Sten**
- **Piirisilla Marili** – ERA väikuvormi avohind.
- **Plaado Maritte Arianne**
- **Zirkeli Hilda**
- **Kulaga Natali**
- **Värtoni Delisa**

HÄÄ JUTU PREEMIA

- **Linderi Kaja, Liira Singa, Kürsa Ere, Liiva Aasa, H.** (vaaronimi), **Riitsaarõ Laine, Okva Margit, Oleski Villem, Paborti Daisy, Aidma Hele, Zilmeri Hele, Patte Maimu, Kurõ Hilja.**

TOIMONDUS TENNÄS

- **Ploomi Ati** (vaaronimi), **Kolodinskaja Külli, Kindma Maimu, Pressi Heli, Kikka Reka** (vaaronimi).

Jutuvõistlusõ hindajidõ kogo kommõntaari timahavatsidõ juttõ kotsilõ

Sainasti Ene:

Uskmada pallo häid juttõ. Olõ jo mitmõl aastal hinnanu, a nii pallo kõgõ korgõmbit hindit olõ-i jutu mu käest saanu. Inämbüs olli väega laheda vai lobõda lugõmisõ.

Mõni jutt olf õkva nii põnnõv, et oodi, kuis tuu lõpõs. Säänsit juttõ, koh sissejuhatõ om pikemb ku lugu esi, olf seokõrd õnnõ mõni.

Juttõ olf nii perüs vanast aost ku õkva täämbädsest pääväst. Et olõ esi oppaja, lätsi mullõ süämehe jutu kooliaost ja oppajist.

Väega hää olf lukõ ka egä-pääväelo tegemiisi nii varatsõmbast ku viimäde otsa Vinne aost. Tuu kõik jääs mi latsõlatsilõ perändüses.

Rahmani Hebo:

Olli jutuvõistlusõ hindamiskogon timahavva edimäst kõrda ja tulõ üldä, et kerge taa tüü es olõ. Jutuvõistlusõ žanr om koskil säääl lühkü jutu, eloluu ja rahvajutu vaihõpäl ja tuu-

peräst olf vaia vällä märki mäanegi sääne tunnus, miä näide kõigi hindamisõs passis.

Mu käest saiva korgõmbit punktõ luu, kon olf seen mäanegi krutski vai miä olliva väega ausa – kas siis üllätiva vai pututiva.

Kõgõ inämb kirotõdi vanast aost, noidõ seen jäivä vahtsõmba ao luu parõmbalõ silmä. Esieränis äge olf muidoki, ku olf luun mõistõtu vanna ja parhillaast aigu kokko kõütä ja mitte niimuudu, et innemb olf hää ja nüüd halv vai sõs vastapite, a hoobis nii, et mõlõmba ao hää ja mitte nii hää aõ jutust vällä tulliva.

Nallakal moel olf seokõrd ka esieränis pallo juttõ hiirist ja noidõ püüdümisest. Suur teno kõigilõ kirotajilõ! Nüüd om pää pikas aõs täüs mõttit ja lugusit, mille üle märki.

Kahro Marek:

Seo olf mul nelläs kõrd hindid anda. Paistus, et egä aasta om jutuvõistlusõl mäanegi teema,

mis inemiisi inämb kirutama härgütäs. Üts aasta olf palflu juttõ mařan- ja seenenkäümisest, tõnõkõrd jälki saadõti küländ hulga koõsa- ja pulmajuttõ. Timahavva kirutõdi väega palflu mitmõsugustist eläjist: päätegeläses olliva pini, kassi, hussi, hüürläse, mõtstsia, rebäse, kikka, hiire ja kiä kõik viil.

Jutuvõistlusõ kõrdaminekile avif ütten ka suur rehekuu torm. Paar jutusaatjag nimmassi, et näil tull' mäanegi lugu miilde pääle tormi, ku tull' tükk aigu pümmen istu. Vahepääl om peris hää, ku elektri är lätt – sis om aigu ummi mõttid mõtõlda ja härgütä, mis kunagi tettü ja nättü.

Kabuna Kaile:

Timahavatsist juttõst jäivä miilde oppaja, kana ja hiire. Ku perrä mõtõlda, sis eesti mihi aoluulõnõ portree sai kah värve mano: ku häste vai ka halvastõ nä umma esarõlli täütvä, millest täpsebält iks poodi takan

kõnõlasõ, mis nä ummi kässiiga tetä mõistva, kuis tehnikaga läbi saava ja näütüses oppajarõlli täütvä – ka edimäde oppaja juttõ hulgan olf õigõ mitu kildakõist miisoppajast.

Mõnõl juhul imehti, et luus om saanu tuu, midä ma esi il-mangi ei olõs meelen kandnu ega mõistnu luus kirotõ. Mis esihindäst näütäs jäl, et lõputut ütmiilt ei saaki elon luuta, ja tuud tulõ rahuligult võtta.

Kõgõ suurõmb aituma noilõ, kiä sutsõ üteliidsi tetä kattõ: aia naarma ja lämmistä süänd.

Kalla Urmas:

Jutu olli nii mitmõsugumadsõ keele ja stiiliga, et tuu perrä või võro kiilt pitä väega eläväs ja edeneväs. Toda rassõmb olf hindaminõ.

Olf lühkeisi juttõ väiksist johtumiisist, miä olli edesi antu kistumalda hää jutuanniga. Olf pikki juttõ, täüs häid ütlemiisi ja virgutavist mõttit. Olf häste kirja pantuid mälehtüisi ja ilosit oppusõsõnno.

Pulga Jaani mõtõlus

Tõsinõ raamat (kiri kodukandist)

Olf 3. detsembri ja ma loi raamatut. Ei, mitte Valdur Mikitat, tuud võit palfa maaga kah lukõ. Ma loi tuud, mia lumõ pääle kirutõt ja kon võlssi ei saa.

Nii ma sis loi vällä, et mu vahtsõnõ puukuur, mia mulõ tundus puultühi ja vaiknõ, om kimmäle asustõt: tuhkri olf säääl kammandanu peris kõvastõ. Aig-aolt olf põigõnu haouniku alla, jo sis tuu kah olf kelgi elukortõris võetu. Repän jälleki olf pruuvnu, kas lumbi pääl jõvvat jää purus tampi, et saanu tsilga puhast vettki umma tühjä kõttu. Es timä jõvva ja kimmäle sõimas inemiisi, et noil tälle tsilgast viist kahju. Jah, sügüse alustusõn olli lumbi nii madala viiga, et hüürläse teki perve sisse pesä, aga sis heräsi Taivaesä üles ja pumbaš veereni täüs.

Roosa kass, kiä suvõl ma-jandõ kohakaalusõ alusõl ka mu elämist, olf nüüd periselt mu talli pääle kolinu. Mis tuu hädä: mahe põrmanduküte (hobõsõ gaasi) ja küllealustõs mõskmada lambavill. Hää nuhega ädälihai kü vateki iist. Paremb iks ku noil 40 tonnill, kiä varjupaigast minemä viias. Om, mille üle õnnõlik olla.

Lasnits om mu alakasutõt põõningutarõ hindäle sebinõ. Ega ma tedä hinnäst säääl periselt es näeki, aga junnikõisi näi ja kiäki olf lõksi lännu hiirest pia poolõ kinni pistnõ.

Kanakulli kattõva timahava õigõ aiksälõ är, mul jäi viil viis kanna ja kolm kikas alalõ. Näil läts kipõs arvada selle, et tammõl es olõ tõrusiid ja tõrudõga maiustav pasknäär om kanakullilõ täpselt paras kõtutäüs, pääleki tulõ odavalt kätte. Tõnõ põhjus võisõ olla tuu, et äkki ilmu kostki vällä kamp kodassiid ja nuu võtva kanakullilõ ebaõiglasõlt püvvet saagi käest är. Nigu Peipsi päälgi.

Jänes käü joba uibualtsiid revidiirmän – mõni upin viil puu otsan, eriti mahlanõ. Silo-palli olf kah nuusutanu. Arvada tuusama jänes, kellele ma jaanipäävä üüse palfa jalaga pääle astõ ja kiä sis latsõ helüga rüük-mä pandõ. Lats tä jo tuukõrd olf-gi, nii paaripääväne.

Nonii, saigi vast kõik kirjä. Õigõ uudissõ omma säääl liinan. Ah jah, mu roosa kass suuv umilõ suvõperemeestele, et olkõ õks õnnõliku säääl liinan. Kui egapäiv ei suta, sis vähämbält palgapääväl. Ja söõge kõvastõ krõbuskiid, liinan pitiv nuu eriti hää olõma.

Meil siin tõmbas vasta talvõ kõik kokku, kahanõs. Ainult tühjü maiu arv kasus jõudsälõ. Rebäse ja kähriku omma tuu üle väega õnnõliku.

Olkõ kõik tõsõ kah õnnõliku. Ja opkõ ummi naabriid tundma, kasvai raamatu kaudu.

Naabri – nimä ommaki nuu õigõ põliseestläse.

PULGA JAAN

Loosi rahvas kuts jõulumaalõ

RAHMANI JAN

Vahtsõliina kihlkunnan Loosi mõisan inneskid-sen poodiruumin käu inne jõulu kõva ettevalmistus. Loosi kandi selts om võtnu plaani kõrralda 21. joulukuu jõulumaa, kon külälidsi uutva jõuluvana ja jõulumemm, loetas muinasjuttõ ja mängitäs näütemängu.

Ku mitmõl puul om jõulu aigu üks esisugumaidis pühiga köüdetüid tegemisi olnu, sis Loosi kandin om sääne jõulumaa edimäst kõrda. Mõttõ jõulumaa tetä alosf Liivaoja Meelis, kiä lüü seldsi tegemisi man hengega ütten. Et mõtõ es jäänü õnnõ mõttõs vai tõisi tetä, kirotf Meelis valmis ka üte näütemängu, kon jõuluime inemise parõmbas muut. No lätt seldsirahval hulga auru lisas ruumõ ilosambas tegemisele ka näütemängu selgesopmisõ pääle.

Loosi kandi seldsi iistvidäjä Tomsoni Viive ütles, et perämädsel aol om seltsi mano tulnu hulga noorõmbat rahvast ja tetäs üks inämb plaanõ, midä vahtsõtet ette võtta. Kuun käädäs näütemängu tegemän, a päält tuu om kõrda tettü ka mitu ruumi, kon olla



RAHMANI JANI PILT.

Loosi kandi seldsi näütemängutsõõri rahvas kaes aknõ poolõ, kas päkädsi joba tulõva.

ja midägi tetä. Vahtsõ tegemisi-tarõ nukan sais lavvatenniselaud, om latsinukk ja plaanitas üles panda ka peeel (kangastele). A parhilla om päämidses üks jõulumaa ettevalmistus.

«Tan tegemisiitarõn nakkasõ olõma jõuluvana ja jõulumemm. Raamadukogun om egäl puultunnil muinasjutu lugõminõ ja jõulukaartõ tegemine. Saalin om pipõrkoogi kaunistaminõ. Kell

13 ja 15 mäng näütetsõõr saalin näütemängu. Ja õdagu kell kuus nakkas umakandi latsilõ jõulupido.» seletäs Tomsoni Viive jõulumaa plaani valla.

Loosi kandin om elo vahtsõ

vungiga käümä lännü. Tomsoni Viive lugõ kokko, et kandi säitsmen külän eläs kokko 42 last. «Jõulumaalõ omma kellä 11–15 kõik oodõdu, ka kavvõmba kandi rahvas,» kuts Viive.

Päälina võrokõisil käve külän muusigamiis Otsa Aavo

MÜRSEPÄ KÜLLI

Edimädsel joulukuu pääväl Talna Võro seldsi suurkõgolõ minnen oll' tunnõ, et vanajummal om võrokõnõ. Tä oll' maaha pandnu ilosa valgõ lumõvaiba ja säädnü nii, et võrokõisi kokkosaaminõ ja edimäne advent olli ütlet pääväl.

Et seldsi liikmõ Laanpere Helga ja Tiku Ants omma mõlõmba sündünü töõsõl joulupühäl, saigi alostusõs näil katõl lastu adventikõnnel palama panda. Sis laulimi uma kats traditsioonilist laulu ja kutsimigi uma kuulsa külälise rahva ette.

Trompedimängjä, dirigent, muusigaoppaja, dotsent, koorijuht, muusigastudio umanik ja juht, aasta esä – vot niipallo tiitlit om mehel, kelle nimi om Otsa Aavo. Vahtsõliinan sündu-

nü muusigamiis es tulõ ütsindä – viis «jüngrit» olliva kah ütten. Neli nuurmiist, sirgõ ku oreli-vile, ja üts neio – Mai, Aavo peris uma tütar.

Ku trompedipoiis puhkma naksi ja Mai näile klaverit mano mängse, sai seldsi kokkõkõimiskotusõ lagi peris mitu pügälät korgõmbas nõstõt. Nii pallo nuurt ja hüvvä energiät vast olõki-i mi rahva iin viil olnu. Taad om mi iän inemiisile väega vaia.

Aavo kõnõl päämidselt puhkõpillest, vaskpillipäivist, ummist oppajist ja tuust, et puhkõpillimäng piät illus olõma. Täl oll' ütten ka raamatit ja aoleheartiklit, midä rahva sekkä kaemisõs laskõ. Pääle esinemist saiva Aavo ja Mai aigu ka tsipakõsõ mi rahvaga kohvilavvan juttu aia. Mai märgõf eski plaani tulla 12. vahtsõaastakuul mi jõulupidolõ. Elämi-näemi, kas vanajummal sis kah võrokõnõ om.



PLUMANNI KAJA-RIINA PILT.

Otsa Aavo (kuralt tõnõ) ütten ummi opilaisiga Talna Võro seldsin esinemän. Klavõri takan Aavo tütar Mai.

URMI AILI

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimmi perioolõmisõst ja tähendüsest.

Talv

Seod nimme kand Eestin 194 inemist. Sündü taa edimält nellän paigan, egä nimi esimuudu. Koorastõ mõisan pand praosk Roth taa nime 1809. aastagal Rebäste külän, paarin nimega *Suvwi*. A Vahtsõ-Kambja mõisan sai taa nime *Talvikesse Pede Jurri* uma perrega, mõisakirjun külh vahtsõtet muudu talu perrä Parve Jüris kutsut miis. Priinimi lühendedi vanast Talvikõsõ talu suguvõsa nimest.

Viitinä mõisan panti *Talw* Muduri külä ütele peremehele ja sugulaisilõ. Varahadsõmb keriguraamat nimetäs tuud peremiist Jürihani *Talwe väe Petre P Jaan. Talwe Wäggi* om keriguraamatun

ka esä Piitre nime manu kirutõt. Sõna *vägi* tähendäs tan hõimu, nii nigu soomõ keelengi tähendäs *väki* rahvast vai taluperet. Viitinä om Talvõvägi olnu vanas lisanimes. Käravete mõisan Ambla kihlkunnan panti kah *Talw*, a tuud om keriguraamatini kirotof ka *Talw*. Nimi tähend sõs innemb tüüriista, talva, midä Võromaal olõs kutsut hoobis tõlv.

Nimme Talv võeti ka üts kõrd 1921. aastal Põltsamaal ja tervelt 18 kõrda eestistämise aigu. Eestistämisel võtmist juhtu rohkõmb Pärnun, Lääne-Eestin ja Talnan, a sõski võtsõ ka üts Toolamaa Ritsbek hindäle vahtsõ nime Talv.

SAARÕ EVAR

Pang bensiini ja tõnõ diisli

No om meil jo mitu aastaiga taast kriisist kõnõld. Üte kõrta oll' taast jutust külh niipallu kassu, et poodi saie enne jõulu pudrukraamist, jauhõst ja esiki viist vallasõ, aga elu lätõ vannamuudu edesi ja arvada, et vanas lännü pudrukraam tull' mitmal ussõ puistada. Ega mõtsaeläje ja tsirgu naid jo kah ei taha. A misperäst ei taha, tuud võit ennegi arvada.

Tükk aigu tagasi tull' arvudipostkasti kah pikk kiri, medä tetä, et hädäga hätä es tullu. Tuu jutt oli 70 lehekülge pikk, ei tiia, kiä kõik läbige lugi.

A nüüd oll' sügüse mõni tunn väega kõvva tuult ja roh-

kõmb es olõ vaia, et kõkkõ pää pääle pöördä. Ku elektrit ei olõ ja telefoni ei tüüta ja ku autut ei olõ ja naabrimehel autu om, aga bensus ei olõ, sis... istut ennegi ja oodat, mea saama nakas. Kui maainemine vii kaost ellektrita kätte saa ja muiduki pliidi ala ja ahju kah tulõ tege, sis omma õnnõst puudu ennegi nuu Türgi seebika telekan. Aga ku vett esi võtta ei saa, sis om kimmäs ennegi tuu, et jummal om korgõn ja keisri kauõn ja uma pää tulõ tüühe panda.

Üten Tartumaa mõtsatsõn nukan oll' kolm päivä elektrit ärä ollu, ku mi sinna hädä tutvat kaema lätsi. Enne võtti viil liinast poodist kümme liitrit vett ka ütten, et säääl järv

kaõn ja vast ei olõ minkagi tuua. Kümneide kilumeetride viisi oll'gi pümme mea pümme, aga suurõmba, korteridega maja man hürisi medägi. Generaator! Tänu toolõ, et ütten naabrimehel sääne aparaat oll' ja kütet kah tagavaras, oll' ter-vel majarahval vesi kraanin ja kemmergun olõman. Kel puiega pliit, kel gaasiga, laski nuid kah süvvä tegema, kiä ennegi elektriga läbi ajava. Elu es jää peris saisma.

Mitu aigu om seitungiin ja muijal targutõdu, mis õks olõs tuu uutmada tormiga tegemä pedänü ja kuis inemise jamas valmis peava olõma. A ku niisama matsimõistusõga asja võtta, sis ma ütäl külh, et ärke ostkõ kriisihirmun tagavaras

Hüvä nõu

Kuimuudu tohtõrda külmetüshaiguisi

Meid pass egä sammu man pallo egäsugutsit pisiläisi, viirusi ja näist tulõvit hai-guisi. Et näide kõigiga võidõlda ja võitjas jää, esierä-nis talvõl, um parasjago vaia hindäga tüüd tetä, nii õgvõmban ku mitte nii õgvan mõttõn. Paras füüsiline tüü värs-kin õhun umgi kõgõ parõmb rohi. Ku jäät tarrõ istma, sis tahtva tõvõ vägüsi küllä tul-la. Ja tuu jaos, et näist valla saia, um joba vaia hindä kal-lal tüüd tetä.

Külmehtüshaigusõ umma mi kliiman kõgõ harilikumba. Rohitsõmisõ viise um pallo, a ma tulõhta miilde noid vanno, midä mu vanaimä pruuskõ. Ku jo kiäki perre latsist naas haigõs jäämä, sis tõi vanaimä mõtsast mitu kadajaossa, pandsõ nä otsast palama ja kõndsõ kõik ruumi läbi. Egä-le poolõ jäi perrä hää kadaja-suidsu lõhn, mis pidi mikroo-bi ja viirusõ är häõtämä.

Niisama tuudi tarrõ pedäjä-ossõ ja panti vaasi. Pedäjä-ossa pidi kõik pisiläse ja hal-va lõhna tarõst hindä sisse tõmbama ja värski õhu tarrõ tagasi laskma.

Sis viil lõigati taldregu pää-le sibulat ja tsesnokki, et näist eeterligu õli ja muu tarviligu ainõ tarrõ pite lindu lässi ja pisiläisi takan ajassi. Latsilõ anti nutsuta är kuivatuisi pedäjä-kasvõ ja valgõ ristigu nuttõ.

A ku üks mõnõl latsõl jo niipallo pisiläisi sehen oll', et haigõs jäie, sis anti palavigu alla võtmisõs süvvä kurõmarju tsukru vai miiga. Ku oll' noho, sis tsilgutõdi nõnna aaloe mahla. Aaloe pidi olõma vähämbält viis aastat vana. Noorõl taimõl ei olõ viil väke sehen.

Ku oll' kurk vallus, sis teti sibulakuurist tsäi, millega tull' kurku kurista vai sis tuud suun hoita. Niisama avitas, ku juvva lämmind piimä miiga.

Ku oll' kõhä, sis keedetü rosi-na väiku tulõ pääl pehmes, litsuti pudros ja anti lämmält süvvä. Hummogusõõgis anti koorõga kohopiimä, kohe oll' sisse segätü piinüs tett tses-nok ja mesi. Sukkõ sisse panti veidükese sinebipulbrit ja noid sukkõ es tohe eski magamisõ aos jalast är võtta.

NÕLVAKU KAIE

Uma Lehe 2019. aastaga jutuvõistlusõ võidujutt

Kirvõkuninga aasta

LEINUSÕ ARVO

Ku aastalõpp nakkas lähküle tulõma, sis kias iks aon takkapolõ ja mõtõldas ettepoolõ tulõviku pääle kah. Nii ollgi ütõl hãmutsõl süküs-õdakul, et nigu tsusati miilde üts vana-vana tõtõstõ sündünü lugu.

Olf aasta 1978. Joba süküs-kuu viimãtsil päivil tull maa- ha sükäv lumi. Tuud kül mõnõs pääväs, a kurja tekk pallo: lahksõ hulka ubinapuid, koh viil korjamalda ubina ja leheki külõn. Tuust võisõ joba ette arvada, et hullõmba ao omma viil iin. Joba inne jõulõ olf kõrralik lumi maan ja külmã kah 30 kraadi ümbre.

Kuiki jõulõ es tohe tuul aol pitã, olf mi perren iks kuus tarõn ja sült pidi lavva pääl olõma. A kuna olf keelet aig, es lasta süldikraami tuus aos müüki. Suurõ tegemisega sai kraami kãtte õkva inne aasta lõppu – hãã tuugi. Ragosi puukuurin süldikraami peenembãs ja sült sai kõrralik. Pido võisõ pihta naada. Ja tã tull kõva pauguga.

Vana-aastagu viimãtsel päävãl nãüdasõ Kosõl kraadiklaas 42 kraati külmã. Aiatulba pauksõva ütõstõsõga võiki, ütõski Võro liina buss es liigu ja piim, midã muido veeti klaaspudõlitõn valla-

lidsõ veomassinaga, jãi puutõ piten lakja vidãmãldã. A tarõn kuusõ man olf lãmmi ja hãã. Latsil olf lõpu lajalõ. Ka jõulumiiis olf tassakõistõ kuusõ all kãünü, nii et kiãki es nãeki.

Vahtõdaastagu edimãdsel päävãl pidi joba mõtlõma elãmise kütõmise pääle. Lãtsi tekse kuuriussõ vallalõ ja midã ma nãe – keset kuuri pakk, paku pääl kirvõs ja kirvõ pääl hiir. Kaes mullõ otsa umbõs nii, et kohe sa trügõt, ja ei

mõtlõgi ãr minnã.

A sis tull mullõ miilde ütõs vallus lugu latsõpõlvõst, ku mi poolõ tull viguridsõ jutuga külãmiiis. Tã nãüdasõ mullõ lumõhãrmãn ussõlinki ja ütõl, et proovi keelega, ku makus tuu om. Ma uma latsõmeelega pruuvsõgi ja olf vãega vallus, ku tükõ keelenahka jãigi ussõlingi külõge. Nii olf ka hiir lãnnõ kirvõ päält liharaasukõisi mekmã, a lãmmã jalakõsõ jãivã külmã ravva külõge kinni ja

nii saigi vaesõst elãjakesest «soolasammas».

Latsõ, Tuuli ja Toomas, tulõ kah tuud imet kaema ja ristsevã ãr külmãnu hiire Kirvõkuningas.

Ildamba saigi tuust külmãst talvõst ku ummamuudu aoarvamisõ verstãpost. Viil tükõ aigu iks kõnõldi, et tuu vai taa asi juhtu inne vai perãst Kirvõkuninga aastat.

A seo lugu juhtu õkva kim-mãle tuulsamatsõl aastal.



REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

Parm tsuskas

Nalapidõga tsuskas ütõskunda mõnõst hellembãst kotussõst Rõugõ Rebãse külã miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.



Tossu Tilda pajatus

Pãkãdsi vimka

Inne ku jõuluvana uma suurõ kingitõisi tãis kotiga üle tarõlãve astus, toimõndasõ timã abilidsõ pãkãdsi. Latsõ sããdvã aigsalõ aknõlavva pääle sussi, mille sisse tsilõkõnõ pãkãts pand midãgi hããd – kas kompvegi, vehverkoogi vai mõnõ vãiku asãkõsõ.

Nelã-aastanõ Emma kai egã hummõgu uma sussi üle. Ütte-tõist olf sããl pãiaigu egã kõrd. Ku suss olf tõihi, jãi latsõkõnõ vãega kurvas. Pãkãtsil om pallo tõiud ja

tã egã kõrd ei jõvva, trüüst imã tütãrd. Vãiku tütõreke kãve esiki üuse sussi kaema.

Latsõvanõmba ku pãkãdsi tãvvevilidsõ iistsaisja soku-ti sussi sisse suurõ sibula ni tsipa suula ja mõnõ pipraterã. Imã murõf külõh, et lats või nüüt kõva helõiga ikma naada. A hummõgu kostsõ tarõst lõbusat naaruhellõ. Tütõrekesele tekk nalla pãkãdsi vimka sussist lõütõ sibula ja muu kraamiga. «Ma nakka suppi kiitmã,» ütõf Emma kavalalõ.

TOSSU TILDA

Mu arsti man kãugi

Kãü iks suurõ kaariga arstõst müüdã. Palõu kaibat, saat nahuta, vãhã kãüt, saat kah nahuta.

1. jagu. Lãtsi Tartuõhe kõrva-kliinikumõ, et aparaat nigu logisõs. Illus nuur abilinõ istõ tõsõl puul lauda ja kússe probleemi. Ma sis kõnõli, et kaegõ, lugu um tuu, et ku kiãki naard, ma naara ütõn, ku tõsõ kãssi plaksutasõ, plaksuta ma kah ütõn, aga arvu ei saa, mis kõnõldi ja mille pääle

plaksutõdi.

Sis tuu tohtri sãttõ kummalõ lavva pääle ja kostsõ pääle naarmisõ lõppu, et nii hããd kaibust olõ ei kiãki edesi andnu. Saigi vahtõmba massina, vanal olf mããnegi jupp kulunu.

2. jagu. Kai iks, et prilli tuhmi, a arvssi, et pãã kãü muidu ümbre. Sis kuuluf ütõ optigapuut, et hoiat kokko 100 eurot, ku tullõl nãide mano. Illus arstipreili nakaõ uurma, ku vana mul naa

prilli omma. Vai jummal, kos pahasi ãr, nii huulmada inemine, katõsa aastat vana prilli, ei hooli hindãst. Ja ku tã nummõrt kai, sis nãkk, et nuu omma vãega nõrga kah. Trüüste tedã, et mul olf tervõs nii kãest ãr, et oodi surma. Kuna tuu jãi tulõmada, sis nüüt saa vahtõsõ prilli. Saigi odavambalt ja naaruga poolõs. Ei saa ma sotti, kuna om õigõ aig arsti manu limbada...

RAUDKATSI ENE

Maolda nali

Mõni nali om nii maolda, et aja peris naardma. Toimõndaja om ütõ sããndse siã vãllã valinu.

Tsiapããd ei olõ

Vanamutt lãtt inne jõulu liha-puuti, kúsõs tsiapããd.

«Pããd ei olõ, a ma või sullõ põskõ anda,» ütõles müütã.

Latsilõ

Vastus saada' ütõ nãdãli jooksul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiaga: Uma Leht Tartu 48 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmãhe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vãllã võrokeelitsit latsiraamatit vai plaatõ.

Latsinukka tugõva' Võro Instituut ja Võro selts VKKF.

Ku valit egã ria lõppu õigõ sõna, saat luulõtusõ, midã jõuluvanalõ lukõ'.

Vastussõs saada' seo luulõtusõ kats viimãst sõnna.

huvõ, juuk, jõulupuu, jõuluvanna, kihã, komm, kuu, liha, lumi, om, sanna, vehverkuuk



SAARÕ HILDA MARINI (5) TSEHKENDÜS

PÜHHIUTMINÕ

Fastrõ Mariko

Joba edimãne _____

jõulu vasta tege _____

Tarrõ tuvvas _____,

üles helkãmã lãtt _____.

Ahon küdsãs _____,

klaasin lõhnas verrev _____.

Esã lãmmãs kütõnõ _____,

latsõ' uutva' _____.

Kardok, verivorst ja _____ –

kimmãs saa nii egã _____!

Lõpus võta' vãiku _____,

istu' maha' – aigu _____!

Minevã kõrrã vastus om PãKãTS.

Avvõhinna saa VELGA KERTU (7) Puigalt.

Telli Uma Leht!

6 kuud – 6 €, 12 kuud – 12 €,

e-ãrvõ püsõmassuleping 0.85 € kuun.

Telli saa ExpressPostist:

tellimine.ee/umaleht

tel 617 7717.